

Europos ekonomikos ir
socialinių reikalų komitetas

TEN/717

ES energetikos sistemos integravimo strategija

NUOMONĖ

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Neutralaus poveikio klimatui ekonomikos stimuliavimas: ES energetikos sistemos integravimo strategija“

[COM(2020) 299 final]

Pranešėjas **Lutz Ribbe**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 23/09/2020
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	14/07/2020
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	16/12/2020
Priimta plenarinėje sesijoje	27/01/2021
Plenarinė sesija Nr.	557
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	242/3/10

1. Išvados ir rekomendacijos

- 1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) remia Komisijos ketinimą, kurį ji nurodė savo komunikate: elektros energijos sistemą integruoti į šilumos tiekimo ir transporto sistemą yra būtina siekiant tikslo užtikrinti poveikio klimatui neutralumą, energijos tiekimo saugumą (įskaitant energijos importo mažinimą) ir įperkamas kainas Europos vartotojams ir Europos ekonomikai.
- 1.2 Nepaisant to, EESRK tenka konstatuoti, kad Komisija savo komunikate neįvertina keleto labai sėkmingai energetikos pertvarkai svarbių aspektų.
- 1.3 Komisija neatsako į klausimą, kaip, remdamasi anglies dioksido neišskiriančiais arba mažai jo išskiriančiais energijos šaltiniais, ji ketina užtikrinti energijos tiekimo saugumą. Ji teigia, kad 84 proc. reikiamos energijos turi būti gaunama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, tačiau tiksliai nenurodo, iš kokių išteklių turi būti gaminama likusi elektros energijos dalis. Atsižvelgiant į tai, kad energijos tiekimo saugumas yra ypač svarbus Europos ekonomikai ir vartotojams, tai yra nepriimtina, juolab kad, nepaisant efektyvumo srityje pasiektos pažangos, dėl šildymo ir transporto sektoriaus elektrifikacijos elektros energijos bus suvartojama daugiau.
- 1.4 EESRK sutinka su Komisija, kad išmetamo anglies dioksido neapmokestinimas arba nepakankamas apmokestinimas šildymo ir transporto sektoriuje yra rimta problema, kuri kyla integruojant sistemas. Tačiau nepakanka problemą tik aprašyti. Reikia konkrečių pasiūlymų, kaip ją spręsti. Šiuo požiūriu Komisija yra pernelyg neryžtinga ir nekonkreči.
- 1.5 Integruojant energetikos sistemą, tam tikruose sektoriuose reikia modernizuoti ir pritaikyti, o kartais net ir kurti visiškai naują energetikos infrastruktūrą. Tam reikalingos didžiulės investicijos, kurias galbūt galėtų palengvinti speciali Europos finansinė programa, prieinama visų valstybių narių įmonėms. Investicijos gali būti svarbi paskata įveikti COVID-19 pandemijos sukeltą nuosmukį ir turėtų padėti kurti geras ir deramas darbo vietas. Tačiau taip pat svarbu sprendimus dėl investicijų priimti taip, kad jie padėtų pasiekti energetikos ir klimato politikos tikslus. Atsižvelgiant į didelį kapitalo poreikį, taip pat labai svarbu kuo geriau išnaudoti esamą infrastruktūrą. Todėl pirmenybė turi būti teikiama technologiniams sprendimams, kurie yra prieinami siekiant greito ir veiksmingo sistemų integravimo. Energijos vartojimo efektyvumui, ypač pramoniniuose procesuose, turi būti teikiama pirmenybė visų kitų metodų atžvilgiu. Be to, nustatant prioritetus turi būti nurodyta, kokia technologija yra tinkamiausia kokiai prietaikai, leidžiančiai integruoti sistemas. Vėliau į tai atsižvelgiant galima planuoti atitinkamas investicijas į infrastruktūrą. Šiuo požiūriu Komisijos komunikatas yra pernelyg neaiškus.

- 1.6 Komunikate itin daug dėmesio skiriama vandeniliui ir jūros vėjo energijai. Tai yra svarbios technologijos, tačiau jos turėtų būti naudojamos tik kaip papildomos, t. y. ten, kur nebegali būti naudojama sausumos vėjo ir saulės energija, taip pat trumpalaikiai kaupikliai, pvz., baterijos. Juk sausumos vėjo ir saulės energija artimiausiu metu bus ne tik pigiausios energijos gamybos rūšys. Ji taip pat yra geriausias pasirinkimas siekiant svarbaus strateginio energetikos sąjungos tikslo – decentralizavimo siekiant sukurti saugias ir kokybiškas darbo vietas, apskritai pasinaudoti energetikos pertvarkos socialiniais ir regionų ekonominiais pranašumais, padėti vartotojams sustiprinant jų kaip gaminančių vartotojų funkciją ir energetikos sistemoje jiems skirti pagrindinį dėmesį, spręsti energijos nepritekliaus klausimus, padidinti energijos tiekimo saugumą ir kartu skatinti regionų vystymąsi bei užtikrinti pritarimą pereinamuoju laikotarpiu. Visų pirma sausumos vėjo energija ir fotovoltinė technologija leidžia sistemas integruoti tiesiogiai: pavyzdžiui, vietoje naudojant saulės energiją elektromobiliui pakrauti arba vėjo energiją naudojant priemonėms elektros energiją paversti šiluma. Šio didelio sausumos vėjo energijos ir fotovoltinės technologijos potencialo Komisija savo komunikate nemini ir EESRK tai vertina kaip didžiulį trūkumą.
- 1.7 Sistemų integravimas gali paspartinti inovacijų plėtrą Europos ekonomikoje ir taip padidinti tarptautinį Europos ekonomikos konkurencingumą. Tačiau tai pavyks tik tada, jei integruojant sistemas bus pasinaudota skaitmeninimo galimybėmis: dirbtinis intelektas ir mašinų mokymasis gali būti labai reikšmingi pagal poreikius tiekiant energiją elektros energijos, šildymo ir transporto sektoriams. Tačiau tokių technologijų diegimas turi būti kruopščiai įvertintas atsižvelgiant į jų naudingumą ir galimas etines problemas, ypač susijusias su duomenų suverenumu, ir ruošiantis tokiam diegimui reikėtų imtis iniciatyvos užtikrinti tinkamų specialistų rengimą. Neaišku, kodėl Komisija komunikate tam neskiria deramo dėmesio.
- 1.8 Galiausiai integruojant sistemas reikia visiškai naujos konfigūracijos energijos rinkų, kurios skatintų bendruomeninę energetiką ir vartotojams suteiktų daugiau galių. Tik tada bus galima pasiekti Elektros energijos vidaus rinkos direktyvoje (ES) 2019/944 ir Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvoje (ES) 2018/2001 įtvirtintus tikslus. Sistemų integravimas vyks kur kas greičiau, jei vartotojams bus sudaryta galimybė naudotis savo teisėmis (taip pat ir kaip gaminančių vartotojų, gamintojų savo reikmėms ar atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijų narių teisėmis). Kartu reikėtų atkreipti dėmesį į viešojo sektoriaus vaidmenį užtikrinant tiekimo saugumą. Šiems aspektams komunikate apskritai neskiriamas dėmesys.
- 1.9 EESRK remia Komisijos idėją suorganizuoti svarbų renginį energetikos sistemos integravimo tema ir yra pasirengęs aktyviai jame dalyvauti. Todėl Komitetas norėtų atkreipti dėmesį į šioje nuomonėje iškeltus klausimus, kuriems Komisijos komunikate skirta pernelyg mažai dėmesio. Visų pirma svarbu pabrėžti aktyvaus piliečių dalyvavimo integruojant energetikos sistemą svarbą. Būtent šiuo klausimu Komisijos komunikatas nuvilia, nes piliečiai jame laikomi tik vartotojais, kuriems tik trūksta informacijos.

2. Bendrosios pastabos dėl Komisijos dokumento

- 2.1 Komisijos komunikatą reikia vertinti atsižvelgiant į Europos Tarybos įsipareigojimą iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą. Atsižvelgiant į tai, kad dėl energetikos sistemos susidaro 75 proc. išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, svarbiausias darbas

siekiant šio tikslo yra sukurti kuo mažiau teršalų ir anglies dioksido išskiriančią energetikos sistemą.

- 2.2 Šiuo atveju įvairių, iki šiol tik labai menkai tarpusavyje susijusių energetikos sektorių, taigi ir elektros energijos, transporto ir šildymo sektoriaus (įskaitant vėsinimą ir šilumą pramonės procesams), integravimui arba susiejimui tenka lemiamas vaidmuo – tai yra aspektas, kuris dokumentų rinkinyje „Švari energija“ buvo nagrinėjamas tik labai paviršutiniškai, nors yra būdų, kuriuos taikant sistemos jau seniai yra integruojamos, pavyzdžiui, kogeneracija.
- 2.3 Aprašydama esamą padėtį Komisija akcentuoja, kad energetikos sistemai iki šiol būdingos įvairios lygiagrečios vertikalios pridėtinės vertės grandinės.
- 2.4 Kaip priešinga koncepcija šiuo atveju nurodomas energetikos sistemų integravimas¹. Komisija tai supranta kaip koordinuotą planavimą ir koordinuotą energetikos sistemos kaip „visumos“, kurios energijos išteklius, infrastruktūrą ir vartojimo sektorius reikia geriau tarpusavyje susieti, valdymą. Komunikate nurodomi įvairūs tokio sistemų integravimo pranašumai: indėlis su klimatu susijusiems tikslams pasiekti, efektyvesnis energijos išteklių naudojimas, daugiau lankstumo pačioje energetikos sistemoje, galiausiai geresnė vartotojų padėtis, didesnis atsparumas ir energetinis saugumas, tačiau lieka neaišku, ar energijos tiekimo saugumas siejamas su ES, ar su valstybių narių lygmeniu. Tačiau šis aspektas yra svarbus, nes valstybės narės kartais šioje srityje įgyvendina labai skirtingas strategijas, o aplinkybės, susijusios su visuotinai prieinamais energijos šaltiniais, įvairiose valstybėse narėse yra labai nevienodos.
- 2.5 Šiam tikslui įgyvendinti Komisija komunikate pristato planą, pagrįstą šešiais ramsčiais:
1. „žiedine energetikos sistema“, aiškiai orientuota į energijos vartojimo efektyvumą (priemonių pavyzdžiai – principo „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ įgyvendinimas, pirminės energijos koeficientų peržiūra, principų „energija iš atliekų“ taikymo skatinimas);
 2. didesne galutinių sektorių elektrifikacija (priemonių pavyzdžiai – jūros vėjo energijos plėtra, privalomas atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo įvertinimas vykdant viešuosius pirkimus, statinių šildymo sistemų, elektromobilių įkrovimo punktų plėtra, Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos persvarstymas, nauji išskiriamo anglies dioksido kiekio standartai lengviesiems automobiliams ir nedidelės galios krovininėms transporto priemonėms, Alternatyviųjų degalų infrastruktūros direktyvos persvarstymas);
 3. biodegalų naudojimu tam tikrose srityse (priemonių pavyzdžiai – Europos atsinaujinančių, mažai anglies dioksido išskiriančių ir tvarių degalų sertifikavimo sistema, galbūt papildomos priemonės, kaip antai minimalios dalys arba kvotos tam tikruose vartojimo sektoriuose, anglies dioksido surinkimo plėtra panaudojant jį sintetinio kuro gamybai);
 4. rinkų pritaikymu mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro ir vykdant decentralizaciją (priemonių pavyzdžiai – ne energetikos kainų komponentų, skirtų įvairiems energijos

¹ Vokiečių kalboje dažnai vartojama „sektorių susaistymo“ („Sektorkopplung“) sąvoka.

šaltiniams, suderinamumas, energijos mokesčių suvienodinimas, galbūt prekybos apyvartinais taršos leidimais plėtra, tiesioginių subsidijų iškastiniam kurui panaikinimas, dujų rinkos teisinio reglamentavimo persvarstymas, informavimo apie vartotojų teises kampanija, vartotojų informavimo tobulinimas);

5. integruota energetikos infrastruktūra (priemonių pavyzdžiai – naujas transeuropinių tinklų reglamentavimas, didesnės investicijos į pažangius centralizuoto šildymo ir vėsinimo tinklus);

6. energetikos sistemos skaitmeninimu ir inovacijų skatinimo sistema (priemonių pavyzdžiai – kibernetinio saugumo tinklo kodai, sąveikos reikalavimų įgyvendinimo aktai).

3. **EESRK bendrosios pastabos**

3.1 Esamos padėties problemų analizė yra labai tiksli ir bendrasis Komisijos požiūris yra tikrai sveikintinas – aktyvus energetikos sistemų integravimo propagavimas yra būtinas, ypač turint omenyje būtinybę spartinti transporto ir šildymo / vėsinimo sektoriaus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo Europoje procesus. Integruoti sistemas svarbu ne tik siekiant poveikio klimatui neutralumo, bet ir užtikrinant stabilų energijos tiekimo saugumą ir prieinamas kainas ir vartotojams, ir ekonomikai. Todėl EESRK tvirtai remia Komisijos planą spartinti elektros energijos, šildymo ir transporto sektorių integravimą. Tačiau kol nebus įvertintas ankstesnės liberalizavimo iniciatyvos poveikis, šis planas neturi tapti argumentu toliau liberalizuoti visuotinės svarbos paslaugas. Tačiau EESRK taip pat ragina Komisiją skatinti kaimynines Europos Sąjungos šalis, ypač Rytų partnerystės valstybes, taip pat laikytis šio plano ir įtvirtinti jį savo politinėje programoje. Reikėtų įvertinti, ar šiuo atveju būtų naudinga taikyti pasienio anglies dioksido mokestį (angl. CO₂ Border Tax).

3.2 Šešios 2.5 punkte nurodytos koncepcijos yra tinkami ir tikslą padedantys pasiekti metodai. Tinkamomis atrodo ir dauguma konkrečių priemonių, net jei kai kuriais atvejais ir lieka neaišku, kiek jomis iš tikrųjų prisidedama prie energetikos sistemos integravimo.

3.3 Tačiau kritiškai vertinti reikėtų tai, kad politiniai strategijos tikslai, jų nuoseklumas ir loginė struktūra yra nepakankami. Be to, nepakankamai dėmesio skiriama vaidmeniui, kurį atlieka arba turėtų atlikti piliečiai ir (arba) vartotojai. Tai dar labiau stebina atsižvelgiant į tai, kad dokumentų rinkinyje „Švari energija“ Komisija žadėjo, kad, vykdant energetikos pertvarką, daugiausiai dėmesio vėl bus skiriama piliečiui.

3.4 Komisija neapibrėžia aiškių, plataus užmojo ir konkrečių papildomų tikslų, kurie yra susiję su bendroju poveikio klimatui neutralumo tikslu. Tai visų pirma pasakytina apie atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtrą, kurią, atsižvelgiant į nustatytus tikslus, daugelyje valstybių narių vėluojama įgyvendinti.

3.4.1 Komisija turėtų pripažinti, kad galimybių įgyvendinimo požiūriu ji yra labai (savi)kritiška. Ji, pavyzdžiui, rašo: „Jei nebus imtasi ryžtingų politikos veiksnių, 2030 m. energetikos sistema bus panašesnė į 2020 m. energetikos sistemą, o ne į tą, kurios reikia norint iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui. <...> Nuo veiksnių, kurių bus imtasi per ateinančius penkerius – dešimt metų,

priklausys, ar sukursime energetikos sistemą, padėsiančią Europai iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą“.

- 3.4.2 Tačiau, kaip matyti iš komunikato, Komisija stokoja net politinės drąsos. Nes dėl teiginio, kad turint omenyje numatomą smarkų galutinės energijos suvartojimo dalies augimą turėtų pakakti, kad iki 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis sudarytų 55–60 proc., o iki 2050 m. – 84 proc. elektros energijos rūšių derinio, lieka daug neatsakytų klausimų. Svarbiausias klausimas toks: kaip ketinama pasiekti stabilų energijos tiekimo saugumą? Siekiant išlyginti dėl vėjo ir saulės energijos kaitos atsirandančius svyravimus, gali būti naudojamos biodujos, biodegalai, įskaitant ir pagamintus sintetiniu būdu, tam tikromis aplinkybėmis – vandens energija. Be to, yra du technologiniai sprendimai, kuriuos pritaikius būtų galima pagaminti likusiuosius 16 proc. ir kurie galėtų būti laikomi užtikrinančiais tai, kad anglies dioksidas nebus skleidžiamas arba jo bus skleidžiama nedaug – branduolinė energija ir dujomis arba anglimis kūrenamos jėgainės su anglies dioksido sekvestracija (CCS – „carbon dioxide capture and storage“). Tačiau jie yra susiję su dideliais ekonominiais, ekologiniais ir socialiniais iššūkiais. Nors tikslus energijos gamybos derinio nustatymas yra valstybių narių prerogatyva, nesuprantama, kodėl Komisija nepaaiškina, kaip ji ketina užtikrinti energijos tiekimo saugumą be anglies dioksido taršos.
- 3.5 Drąsos trūkumas pastebimas ir kitoje vietoje. Kaip Komisija teisingai nurodo, svarbi priežastis, kodėl energetikos sistemos integravimas yra toks vangus, yra nepakankamas iškastinio kuro, kuris naudojamas transportui ir ypač šilumos gamybai, skleidžiamo anglies dioksido apmokestinimas. Be to, daugelis valstybių narių dar patiria dideles išlaidas elektrai, net jei ji gaminama iš atsinaujinančių šaltinių. Kai kuriose valstybėse narėse problema yra ir pernelyg dideli tinklo mokesčiai. Dėl tokio rinkos iškraipymo, pavyzdžiui, atsitinka taip, kad dažnai susiklosčius atitinkamoms aplinkybėms elektros energijos pertekliaus naudojimas šilumos gamybai – jei jau taip norima, paprasčiausia sistemų integravimo forma – ekonominiu požiūriu yra netikslingas.
- 3.6 Energetikos sistemos integravimas galėtų iš tikrųjų pasistūmėti į priekį tik išsprendus rinkos iškraipymo problemą. Deklaruojamas ketinimas „toliau siekti <...> kad laipsniškai būtų panaikinamos tiesioginės subsidijos iškastiniam kurui“ ir „galbūt pateikiant pasiūlymą dėl apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos taikymo išplėtimo įtraukiant naujų sektorių“ yra bevaisis ir jo nepakanka. Nes tai yra tuščios frazės, kurias visuomenė iš Komisijos girdi jau seniai, nors nieko tikrai reikšmingo nepadaryta. Technologinė parama, kurią Komisija kaip prioritetą aprašo prie pirmųjų trijų savo strategijos ramsčių (žr. 3.1 –3.3 komunikato punktus), bus kur kas mažiau veiksminga, jei Komisija, panaudodama savo galias, nesiims veiksmų minėtiems rinkos iškraipymams panaikinti.
- 3.7 Žinoma, sveikintina yra tai, kad Komisija siūlo technologinių uždavinių eilės tvarką. Tačiau šiuo atveju Komisija turėjo aiškiai suformuluoti, kad kuro deginimas, atsižvelgiant į energijos naudingumo koeficientą, niekada negali konkuruoti su tiesioginiu energetiniu fotovoltinės technologijos arba vėjo energijos naudojimu, nebent jis būtų vykdomas kogeneracinėse jėgainėse, kuriose šiluma naudojama tiesiogiai vietoje. Šis aspektas yra ypač svarbus mažinant transporto priklausomybę nuo iškastinio kuro, kurios tam tikrose srityse negalima pasiekti elektrifikavimu. Kai kuriose komunikato vietose Komisija tik trumpai pateikia keletą pavydžių

šiuo klausimu. Tačiau energijos naudingumo koeficiento ji nelaiko pamatiniu įvairių technologinių sprendimų vertinimo kriterijumi, nors jį būtų privalu taikyti siekiant energetiniu ir ekonominiu požiūriu tinkamos energetikos sistemos integracijos.

3.8 Be to, Komisija nesuvokia infrastruktūros esminės svarbos. Sistemas integruoti ekonomiškai efektyviai įmanoma tik tada, jei esama energetikos infrastruktūra vertinama kaip svarbus sistemų integravimo planavimo ir įgyvendinimo pagrindas arba pakankamai dėmesio skiriama įvairių technologinių sprendimų infrastruktūriniais aspektams. Tai darant būtų galima konstatuoti tai, kas nurodyta toliau.

a) Jei reikia įkrauti elektrines transporto priemones, pirmiausia pagalvojama apie fotovoltinę technologiją (ypač apie ant stogo montuojamus įrenginius), nes fotovoltiniai įrenginiai dažniausiai žemos įtampos lygmeniu elektros energiją tiekia, o elektrinės transporto priemonės šiame lygmenyje yra įkraunamos.

b) Planuojant taikyti elektros energijos pavertimo šiluma būdus, pavyzdžiui, panaudojant šilumos siurblius arba šilumos kaupiklius, pirmiausia pagalvojama apie vėjo jėgaines ir saulės energijos parkus, jei šiluma turi būti tiekama per centralizuotą arba vietinį šilumos tinklą. Nes tada siurbliams arba šilumos kaupikliui eksploatuoti reikia didesnio elektros energijos kiekio.

c) Norint elektros energijos perteklių kaip vandenilį laikyti ilgą laiką, pirmiausia naudotini dujų kaupikliai.

3.9 Nė vienai iš minėtų elektros energijos konversijos į kitą energiją technologijų nėra būtina visiškai nauja infrastruktūra. Kur kas svarbiau tinkamai pasinaudoti jau esamomis technologijomis ir ten, kur to reikia, jas modernizuoti ir patobulinti². Daugelyje valstybių narių griežto taupymo politika turėjo neigiamo poveikio infrastruktūrai. Modernizuojant ir plečiant infrastruktūrą išlaidų efektyvumas yra svarbus aspektas, tačiau taip pat negalima pamiršti ir kokybiškų darbo vietų kūrimo svarbos. Šiomis aplinkybėmis Komisija turėtų išdrįsti bent jau trumpuoju arba vidutinės trukmės laikotarpiu paramą elektros energijos konversijos į kitą energiją būdams susieti su jau esamos infrastruktūros naudojimu taip, kad pirmiausia būtų įvertinamas potencialas, kuriuo galima pasinaudoti mažiausiomis sąnaudomis. Į tai atsižvelgiant gali kilti abejonių dėl išskirtinio dėmesio, kuris komunikate skiriamas jūros energijai.

3.10 Nors komunikate skaitmeninimas yra paminėtas, tačiau tikrasis jo potencialas neįvertintas. Efektyviam ir saugiam energijos tiekimui užtikrinti būtini pažangieji tinklai, kuriais rinkos dalyviams perduodami konkretūs signalai, o rinkos dėl to taip pat tampa pažangiomis. Jei rinkos dalyviams skaitmeniniais būdais pateikiama teisinga informacija, elektromobiliais (ypač kaip transporto priemonių energetinė integracija į elektros tinklą) galima šilumos siurbliams arba vandenilio pripildomiems degalų bakams užtikrinti svarbias sistemines paslaugas ir sumažinti tinklo apkrovą. Dirbtinis intelektas, mašinų mokymasis ir energijos vartojimo procesų

² Vienas pavyzdys: Nors iškastinių dujų vaidmuo ateityje vis mažės, esami dujų tinklai galėtų būti naudojami arba kartu naudojami „ekologiškoms dujoms“ ar vandeniliui.

automatizavimas (tiek privačiuose namų ūkiuose, tiek pramonėje) apkrovos perskirstymą pakylės į naują lygmenį ir padės integruoti į virtualias elektrines.

- 3.11 Galiausiai komunikate neskiriama dėmesio daugeliui aspektų, kurie Komisijai buvo svarbūs ankstesniuose komunikatuose, pavyzdžiui, strateginis energetikos sąjungos planas, arba kurie, kaip dalis dokumentų rinkinio „Švari energija“, jau yra tapę galiojančios Europos teisės dalimi – tai pasakytina apie aktyvų vartotoją pagal Elektros energijos vidaus rinkos direktyvą (ES) 2019/944, kuriam turėtų būti sudaryta galimybė naudotis visomis svarbiomis elektros energijos rinkomis. Šiai idėjai komunikate apskritai neskiriamas dėmesys, kaip ir gamintojų savo reikmėms ir piliečių energetikos bendruomenių veiklai, apibrėžtai Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvoje (ES) 2018/2001. Pareiškimas, kad „integruojant sistemas piliečiams tenka pagrindinis vaidmuo. Tai reiškia, kad jie turėtų prisidėti prie šios strategijos įgyvendinimo formavimo“ yra bevertis, jei vienintelė konkreči priemonė yra informavimo kampanija.
- 3.12 EESRK jau ne vieną kartą atkreipė dėmesį į tai, kad daugelyje valstybių narių yra esminių kliūčių, dėl kurių piliečiai faktiškai negali bendradarbiauti. Todėl dar sunkiau suprasti, kad komunikate ši problema nenagrinėjama. Kiti tikslai, kurie panašiose vietose buvo pabrėžiami, o šiame komunikate ignoruojami, yra priklausomybės nuo energijos importo mažinimas, regioninių ekonominių ciklų stiprinimas, deramų ir kokybiškų darbo vietų kūrimas ir pan. Tai yra kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti planuojant energetikos integraciją ir kurie padeda įvertinti tam tikrų technologinių sprendimų pranašumus palyginti su kitais sprendimais. Be to, Komisija turi imtis veiksmų, kad šiuos aspektus savo energetikos politikoje įvertintų ir trečiosios šalys. Ir šiuo požiūriu pasienio mokestis galėtų būti strateginis pasirinkimas.
- 3.13 Be to, susiejant sektorius, piliečius būtų galima nesunkiai paversti „dalyviais“, kurie patys gali tapti aktyviais ir turėti iš to naudos. Tik vienas pavyzdys: esant vidutinėms sąlygoms naujausios vėjo jėgainės tiekia tiek elektros energijos, kiek užtektų maždaug 7 000 elektromobilių. Jei investicinės išlaidos yra mažesnės nei 10 mln. EUR, iš tikrųjų tikslinga remti „piliečių vėjo jėgainės kaip regioninę įkrovimo infrastruktūrą“. Tačiau tokie metodai, kurie yra itin skatinantys palankų požiūrį, net jei juos taikant būtų gerokai sumažintos išlaidos piliečiams ir jie regionams darytų teigiamą ekonominį poveikį, nagrinėjamame komunikate net nepaminėti.
- 3.14 Kad žmonės iš sistemų integravimo turėtų naudą, svarbu stiprinti vartotojų teises. Jos turi būti siejamos ir su vartotojų vykdoma gamyba, ir su įprastu vartotojų vaidmeniu. Komunikate piliečiai laikomi tik klientais arba vartotojais, kuriems tik turėtų būti pateikta kvalifikuotesnė informacija. Todėl, atsižvelgiant ir į Europos energetikos sąjungos pažadus, EESRK yra itin apmaudu.
- 3.15 Nors abstrakčiai Komisija ir pripažįsta būtinybę imtis su vartotojų teisėmis susijusių veiksmų dujų ir centralizuoto šildymo sektoriuje, tačiau kaip pagrindinę priemonę nurodo tik didesnių galių dujų klientams suteikimą įgyvendinant naują dujų sektoriaus teisinę sistemą 2021 metais. Vietinio ir centralizuoto šildymo sektoriuje trūksta konkrečių priemonių, nors būtent šioje srityje vartotojų teisės yra kur kas prasčiau apibrėžtos nei elektros ir dujų sektoriuje. Tačiau norint išsaugoti esamą sistemos integraciją, šilumos sektoriuje nereikia imtis jokių tolesnių liberalizavimo priemonių.

3.16 Į tai atsižvelgdamas EESRK primena savo poziciją, jog negalima leisti, kad susiformuotų dviejų klasių energetikos visuomenė³. Negali atsitikti taip, kad tik geresnės finansinės padėties ir geresnę techninę įrangą turintys namų ūkiai turėtų naudą iš energetikos pertvarkos, o visi kiti namų ūkiai patirtų išlaidas. Veikiau reikia konkrečių priemonių, kurios padėtų spręsti energijos nepritekliaus klausimus ir šalies, ir Europos lygmeniu. Tai yra ir geresnių galimybių pasinaudoti parama šiluminiam atnaujinimui arba energijos nepriteklių patiriančių namų ūkių šildymų sistemų keitimui sudarymas, ir privalomi bazinio tiekimo modeliai, ir bendrosios vartotojų apsaugos energetikos srityje nuostatos, pavyzdžiui, taip pat susijusios su per dideliais elektros tinklų mokesčiais arba piktnaudžiavimu monopoline padėtimi.

4. Konkrečios pastabos

Dėl žiedinės energetikos sistemos

- 4.1 EESRK nuomonėje savo iniciatyva TEN/660 jau pristatė žiedinės energetikos sistemos koncepciją ir palankiai vertintų, jei Komisija pasinaudotų šia sąvoka.
- 4.2 Tačiau sąvoka turi būti siejama ne tik su energijos taupymu ir energijos vartojimo efektyvumu (kaip yra komunikate), o apskritai plačiau su energijos srautais. Tai ypač svarbu greitam energijos sistemos integravimui vietoje, taigi galutinio suvartojimo vietoje.
- 4.3 EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą patikrinti pirminės energijos koeficientus. Jau šiuo metu matyti, kad daugelyje valstybių narių dabartinė praktika yra ne tokia palanki elektros energijos pavertimo šiluma būdams taikyti ir biokurui naudoti. Taip pat turėtų būti svarstoma galimybė pirminės energijos koeficientus aiškiai nustatyti pagal išmetamo anglies dioksido kiekį.
- 4.4 Principo „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“, kuris komunikato 3.1 punkte vadinamas pagrindine priemone, įgyvendinimas galėtų parodyti, kad verta pasikliauti didesnėmis energijos kainomis. Tačiau šiuo atveju taip pat reikia nepamiršti pažeidžiamų energijos vartotojų ir stengtis nepadidinti energijos nepritekliaus. Komitetas ne vieną kartą ragino parengti atitinkamas strategijas ir teikė konkrečius pasiūlymus (žr., pavyzdžiui, SC/53). Šis aspektas ypač svarbus daugybei Rytų Europos ir pertvarką vykdančių regionų piliečių. Todėl norint pasiekti aukštus efektyvumo tikslus, turi būti taikomi regioniniu principu diferencijuoti metodai.

Dėl spartesnio elektrifikavimo energijos poreikiui patenkinti

- 4.5 Komisijos požiūris tinkamas – šildymo ir transporto sektoriaus elektrifikavimas yra geriausias sistemų integravimo metodas. Kad jis būtų suderinamas su poveikio klimatui neutralumo tikslu, reikalinga greita, tačiau poreikius atitinkanti ir į juos orientuota atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtra.

³ Žr. [OL C 429, 2020 12 11, p. 85](#).

- 4.6 Gaila, kad Komisija nepaaiškino, ką tai konkrečiai reiškia nurodyto Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvos (ES) 2018/2001 persvarstymo atveju. EESRK mano, kad nurodyti plėtros tikslai yra pernelyg maži.
- 4.7 Komunikato 3.2 punkte aiškiai daugiausiai dėmesio skiriama jūros vėjo energijai. Fotovoltinė technologija ir sausumos vėjo energija apskritai nepaminėtos. Tai yra nesuprantama, nes šiuo atveju, kaip matyti iš šios nuomonės 3.7 punkto, galima greitai ir efektyviai pasinaudoti sistemų integravimo galimybėmis, o norint jūros vėjo energiją naudoti vandenilio gamybos tikslams reikia didžiulių investicijų į energijos infrastruktūrą. Todėl, nustatant savo priemonių prioritetus, Komisijai siūloma vadovautis principu „pradėti nuo svarbiausių dalykų“.

Dėl vandenilio vaidmens

- 4.8 Galima teigti, kad vandenilis taps būtinu elementu neutralaus poveikio klimatui energijos rūšių derinyje. Vandenilis bus ypač svarbus trijose srityse, kai tiesioginė elektrifikacija pasieks savo ribas:
- kaip ilgalaikis energijos kaupiklis, padedantis išgyventi „tamsiu metu“ (laikotarpiais, kai nėra pakankamos Saulės spinduliuotės ir pučia nepakankamai stiprus vėjas);
 - kaip aviacijoje, laivyboje, o kai kuriais ypatingais atvejais ir gabenant sunkius krovinius keliais, naudojamas kuras, taip pat keliose konkrečiose viešojo keleivinio transporto srityse;
 - kai kuriuose pramonės procesuose.
- 4.9 Tačiau vandenilio gamyba yra brangi ir susijusi su dideliais energijos nuostoliais. Todėl komunikate turi būti paaiškinta, kad vandenilis gali būti pasirenkamas tik tuo atveju, jei techniniu požiūriu neįmanomas (arba įmanomas tik žymiai didesnėmis sąnaudomis) tiesioginis šildymas arba elektrifikacija.

Dėl rinkos modelio ir rinkų atvirumo

- 4.10 Daugelyje valstybių narių konstatuojamas nelankstus orientavimasis į centralizuotą didmeninės prekybos centrą dažnai kliūdo integruoti energetikos sistemą. Pavyzdžiui, techniniu (atsižvelgiant į elektros energijos tinklo apkrovos mažinimą) ir makroekonominio (atsižvelgiant į išlaidų efektyvumą) požiūriais gali būti kur kas prasmingiau vietoje susidaranti elektros energijos perteklių panaudoti transporto priemonėms arba priemonėms, kai elektros energija paverčiama šiluma, dėl kurių vietoje taip pat susidaro elektros energijos paklausa. Toks tiesioginis įvairių energetikos sektorių integravimas toje pačioje vietoje, idealiu atveju įtraukiant įsitvirtinusias viešąsias ir savivaldybių komunalines įmones su jų tvariais tinklais, dažnai yra neįmanomas dėl centralizuotų didmeninės prekybos centrų.
- 4.11 Tai, kad Komisija nepastebi, jog nelankstus orientavimasis į keletą centralizuotų elektros energijos didmeninės prekybos centrų yra sistemų integravimo kliūtis, dar labiau stebina dėl to, kad galiojančiuose teisės aktuose jau yra paminėtos ir pripažįstamos kitos prekybos formos – pavyzdžiui, Elektros energijos vidaus rinkos direktyvoje (ES) 2019/944 aktyviems vartotojams

aiškiai pripažįstama teisė prekiauti tarpusavyje ir dalytis energija piliečių energetikos bendruomenėse. Tai yra dvi formos, kurios piliečiams, tačiau taip pat ir mažosioms ir vidutinio dydžio įmonėms bei savivaldybėms, leidžia tiesiogiai vietoje labai efektyviai paspartinti sistemos integravimo procesus. Todėl šiuo požiūriu Komisijos komunikatas yra nuviliantis, nes nė vienoje vietoje nepaaiškinama, kaip turi būti kuriama rinka, kad vartotojai galėtų atlikti šį vaidmenį.

Dėl integruotos energetikos infrastruktūros

- 4.12 Pasiryžimas visapusiškai planuoti infrastruktūrą yra sveikintinas, nes prireiks didelių investicijų, kurias būtų galima įgyvendinti taikant Europos lygmens finansavimo sistemą. Tačiau šiuo atveju svarbu įvertinti esamą infrastruktūrą, jos optimizavimą ir plėtrą energijos gamybos galimybių požiūriu, taip pat vartojimo struktūrą, įskaitant vartojimo lankstumą, ir atkreipti dėmesį į tai, kaip sąveikauja rinkos arba prekybos struktūros ir infrastruktūros. Apie šį iššūkį Komisija neužsimena.
- 4.13 Taigi, ji tinkamai neįvertina aspekto, kad nuo infrastruktūros priklauso pasirinkimas, kokių technologijų naudojimui turi būti teikiama pirmenybė – būtent tokių, kurios esant toms pačioms aplinkybėms, leistų geriausiai pasinaudoti esama infrastruktūra.

2021 m. sausio 27 d., Briuselis

Christa Schweng
Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
